

LÁSZLÓ SZABOLCS

AMERIKAI DOBOZOLÁS

■ *Megjegyzés:* Magyarul írni Amerikáról – ez valóságos *mission impossible*, vagyis alapvetően lehetetlen vállalkozás, ha az ember ténylegesen alámerült az ottani életben, és rákapott az angol nyelv ízére, amely olajozott, simulékony természetével parazitaként költözik a fejedbe, majd onnan irányítja a valóságérzékelést, nem beszélve az emlékezésről. Magyarul írni Amerikáról – nem is tudom, milyen hasonlatot lehetne használni erre a fordítási folyamatra, mert egyrészt olyan, mintha légpuskával vadásznánk egy elefántra, másrészt pedig mintha ezt az elefántot próbálnánk sakkozásra tanítani. S ha az elefántot a légpuskával rávesszük, hogy sakk-mattot adjon, akkor talán sikerült.



MA090-es Budapest–New York járat, valahol Írország és a Bermudák között. Zúg az egész repülő, mint egy cirkula. Halántékomat roppantja össze, majd szét a változó légnyomás. Húgyhólyagom már régóta riadót fúj, de mozdulni nem tudok, mert a gép középső széksorának középső ülését kaptam, két túlméretezett szomszédom pedig gondtalanul alszik. Négy óra repülünk így, hátra van még öt. Mondhatom, jól kezdődik a nyár. Már is veszettül irigyelem a vikingeket meg Kolumbuszt, akik nem a MALÉV gályarabjaiként utaztak Amerikába. Közben a képernyőn figyelmeztetik az utasokat, időnként mozgassuk meg a végtagjainkat, sőt spéci lábgyakorlatokat ajánlanak, hogy ne sűrűsödjön meg a vér az erekben. Nem hülyeség, olvastam róla, azt hiszem, „turistaosztály szindrómának” nevezik, vérrög alakul a lábikrában, leszálláskor feljut a tüdődbe, trombózis, és game over. Megpróbálom követni az utasításokat, forga-

**Kényszerű és
megtévesztő találkozás
volt, egyik fél sem
hozta a legjobb
formáját.**

tom a lábfejem, ezer tüvel kínoz a zsibbadás, fojtogat a klausztrófóbia, sokkhatás, mint amikor nem tudod lehúzni az ujjadról a gyűrűt. Jön a stewardess, és osztogatja a kifagyasztott műanyagkaját, a miniatúr csirkehús szendvicset, a játéksalátát és a levegővel felfújt zsömlét. Kérek egy whiskys kólát is, egyszerűen azért, mert megtehetem. Aztán pedig repetát, mármint a piából, mert benne van a méregdrága jegyben, amit az ügynökség szerzett nekünk. Ha már mozogni nem tudok, legalább becsicscentek egy kicsit, talán elviselhetőbb lesz így. Társalogni nincs kivel, társaim szétszórva ülnek a gépen, és gyanítom, ők is repetáznak a piából unalmukban. Kaja után egyből elsötétül a világ, minden ablakfedőt lehúznak, mint valami szemhéjakat, és ismét kezdődik az on-flight film, mozi a felhők közt, Hollywood torkig, nézzed, kutya!, szabadulni úgysem tudsz. Hol késik az a trombózis?

JFK International Airport. Már fél órája várakozunk a terminál poggyásztermében. A csomagok megvannak, de Cs. hiányzik. Csak annyit láttunk, hogy az utolsó checkpoint-nál, ahol az ujjlenyomatainkat rögzítették, a kék egyenruhások elvezették, és eltűnt egy ajtó mögött. Úgy meglepődtünk ettől, hogy izgulni is csak negyedóra múlva kezdtünk. Vajon a J1-es munkavízummal lenne probléma? Vagy Cs. hasonlít valami körözött bűnözőre? Tudtunkkal nem csempészett sem cigit, sem piát, sem emberi szerveket a repülőre. Sorra vettük az amerikai előítéleteket: nem fekete, nem latino, nem arab, nem kínai, nem homokos, és nem nő. Egy kicsit alacsony, de az nem illik semmilyen sovén sablonba. Akkor meg miért vezették el? Minden ögyelgő egyenruhást kifaggattunk, mi van a barátunkkal, de nem tudtak vagy nem akartak segíteni. A pánikhangulatot viccelődéssel próbáltuk elkergetni. Ki kell szabadítsuk a bajtársunkat, ha nem tudja kimagyarázni vagy kiverekedni magát. Hiszen ismerjük a jogainkat, meg aztán ott van a Hágai Bíróság is. De legalább a holttestét adják ki nekünk, hogy vigyük haza, és tisztességesen temessük el. Magyar vér! (Akkoriban állandóan a Krétakör által készített *Fekete ország* egyik jelenetével poénkodtunk.) A valóság közben sokkal eredetibb volt, amint a sűrű káromkodások közt megérkező Cs. végül is elmesélte: azelőtt pár nappal bútorcipelés közben mindkét hüvelykujján felsértette a bőrt, és a sebhelyek miatt a vámos szkennerje nem tudta rögzíteni az ujjlenyomatát, így megfogták, és bevitték a „különleges osztályra”, csupa „Miguel és Raul” közé (Cs. szavaival élve), ahol tisztáznia kellett helyzetét a bevándorlók és kokaincsempészek között. Biztos terroristagyanús volt a sebhely, ami megakadályozta volna, hogy az Államokban lényegesebben többet tudjon rólunk a rendszer, mint Romániában.

Wilmington, Delaware. Éjfél utánra jár, harminc-valahány órája nem aludtunk rendesen, és egyre kétségbeesettebben ráncigáljuk magunk után a bőröndjeinket a kihalt utcákon. Seholy egy olcsóbb hotel vagy panzió, türelmünk pedig elfogyott. A New York–Baltimore járat barátságos Greyhound sofőrje ajánlotta, szakítsuk meg utunkat ebben a városban, mert olcsóbban kapunk szállást, mint a méregdrága nagyvárosban, ahova kora hajnalban értünk volna. Megfogadtuk tanácsát, és elkezdődött az éjféli kálvária a dimbes-dombos Wilmingtonban, fel s alá a vibráló neonfények árva világánál. Erőnk fogytán letelepedtünk egy kisebb parkban pihenni, majd ketten folytattuk a vadászatot. Zenét hallottunk valahonnan, és reménykedve elindultunk felkutatni, ott bizonyára emberek is lesznek. Voltak is, egy egész kivilágított tömbház bulizott a rap-zenére, block party, mint a Dr. Dre videoklipekben, mi pedig naivan (és a fáradságtól összezavarodva) odamentünk érdeklődni, kaphatunk-e szállást. Erdemes talán azt is megemlíteni, hogy nekem akkor épp zérósrá volt nyírva a hajam, és véletlenül egy katonadzsekit viseltem, a szél ellen. Előítélet és rasszizmus ide vagy oda, azóta is úgy emlékszünk erre az eset-

re, hogy „akármilyen” történhetett volna. És mégis, hétmérföldes butaságunk és elővigyázatlanóságunk dacára, minden baj nélkül megúsztuk a kalandot, s még a bőrféjemet sem kellett kimagyaráznom a feketéknek. Csak egy hórihorgas, beszívott néger jött oda hozzánk, alig kivehetően, de kitartóan „baby-mannek” becézett minket, és ijesztő rámenősséggel el akart nekünk adni egy kis candyt egy papírzacskóból. Mi pedig megköszönve az ajánlatot, közönyösen ki szeretettünk volna térni az útból, ahogy otthon is tesszük az utcai árusokkal meg kéregetőkkel, de ez itt nem működött, a diler megragadta a karunkat, és már félig kiabálva hadarta: „yo, yo, baby-man, wait up!” Pár perc múlva kisebb csapat vett már körül, és élénken józójáltak velünk, míg az egyik józanabb képű – mai napig nem értem, minek köszönhetően – közbe nem lépett, és életmentő határozottsággal el nem tessékelt minket onnan. Társaink mindeközben rágták a körmüket ijedtségükben, mert találkoztak egy rendőrautóval, s a zsaruk figyelmeztették őket, nehogy beszéljanak abba a negyedbe, hisz oda maguk a rendőrök is félnék bemenni. Na hoppá! Ezután, minden kapzsiságunkat félresöpörve beültünk az első taxiba, és egy kamionos motelhez vittük magunkat. A taxis előre szólt, hogy a Motel 6 egy városszéli lebujs, ahova biztosítási ügynökök járnak a titkárnőkkel kefélni, de még mindig jobb, mint a többi motel, ahol a drogosok húzzák meg magukat. Abban az állapotban minket már csak az érdekelt, hogy legyen zár az ajtón és pár ágy a szobában. 50 dolcsiért aztán végre sikerült egy jót aludni, Kolozsvár óta először.

McDonald's. Hiába próbáltam lebeszélni a fiúkat róla, első amerikai étkezésünk mégis egy mekis hamburger és sült krumpoli lett, természetesen kólával. A pimaszul alacsony árból ítélve előre sejtettem, hogy nem lesz ez az utolsó. S noha számos dokumentumfilmben láttam, miként vegyül az E-coli baktériumos tehénszar a darált húsbba, és miként zsákmányolja ki a szerencsétlen vendégmunkásokat a húsfeldolgozó ipar, volt valami ellenállhatatlan kihívás és vonzalom abban, hogy végre Amerikában egyen az ember „eredeti” McDonald's kaját. A fagyasztott húsbba rejlő veszélyek pedig, ha lehet, „ideológiailag” még inkább amerikaiabbá tették a hamburgert, immár beállt a pia és cigaretta gyilkos csapatába, és a „Don't be a pussy, live dangerously!” szlogen égisze alatt futott. Hanem ettől még mindig förtelmes íze volt számomra, és az utána következő, kényszerűségből megvett sok-sok hamburgernek ugyancsak. Ha az ember spórolni akar, Amerikában csak ilyen és ehhez hasonló műanyag junkfoodra telik: fagyasztott, egyszékes pizzára vagy burritóra, mikrohullámúba járó rizses húsbba, fűreszpor ízű müzlire, felvizezett tejre, ragacsos fehér kenyérré, kőkemény spagettire, híg gyümölcskonzervre és az elmaradhatatlan, vegyszerszínű Sunny Delight üdítőre. Az első hetekben érthető volt a garasoskodás, fizut még nem kaptunk, az otthonról hozott pár száz dollár pedig napról napra fogyott, tehát a nagyvonalú költségek éhezéshöz vezetett volna. De azóta sem tudom megérteni, hogy miért zsugoriskodtunk a kajával egész nyáron, aztán is, hogy elkezdett jönni a heti paycheck mindkét munkahelyről. Minden héten megpróbáltunk maximálisan spórolni, saját magunkból kisajtolni a centeket és az egyszékeseket. Már nem is emlékszem, milyen végcélal kuporgattam, mire is kellett olyan kegyetlenül az a pénz. Nagy a gyanúm, hogy mindenekelőtt maga a gyűjtés rögeszméje volt a hajtóerő, a kíváncsiság, hogy mennyire vagyok képesek. Meg aztán akkor még nem tudhattam, hogy a nyár végéig összegyűjtött pénzösszeg – noha nagyobb lett, mint vártuk – messze nem lesz elég arra, hogy valami kézzelfoghatóba fektessem, ahogy az idősebbektől hallottam, akik a kilencvenes években próbáltak szerencsét Amerikában, és hazaérve lakást meg kocsiat vettek. Most már látom, hogy egyértelműen marha voltam, amiért nem áldoztam hetente több dollárt minőségi kajára, fekete kenyérré és igazi sonkára, meg az „all you can eat” büfékre – bizony elkerültem volna a

szeptemberben jelentkező, „titokzatos” gyomorfájdalmakat. De legalább megtanultam: hamburgert soha többé!

Nokia & Yahoo! Harmadnapon szurreális dolog történt: csörög a telefonom, édesapám hív, mert ugye itt is működik a Vodafone. Automatikusan felveszem, elmesélem a fontosabb dolgokat dióhéjban, jól vagyunk, minden rendben, van még pénz, s hasonlók, aztán ugyanúgy leteszem. És csak ezután csörömpöl az állkapcsom az aszfalton. Furcsa volt rádöbbenni, hogy ez ilyen egyszerű, tárcsázom a számot, és Amerikából jelentkezem a szülőknél, mintha csak a város másik végében lennék. Ezzel a hívással megtört valami azonosíthatatlan varázslat: az áthidalhatatlan távolság adta másvilág-érzés és a függetlenség sokat hajszolt illúziója. A Vodafone, úgy, ahogy van, kivégezte az Óperenciást, az Üveg és Maszat hegyet. Annyira atmoszféraromboló volt, hogy azután nem is hívtam az otthoniakat, hanem mindig ők csengettek, löttyözve az időeltolódással. Egyszer hallottam, amint anyum a vonal, illetve a jel másik felén sír, apám nyugtatgatja. Aztán hamarosan az aksi felmondta a szolgáltatást. S amolyan archetipikus lustaságnak vagy inkább viszolygásnak engedve nem kerestem az újrafeltöltés lehetőségeit, noha az akkumulátor és a telefon elromlását ígérték arra az esetre, ha hibernálni hagyom őket hónapokig. De mégsem vettem a Walmartban kis, 9 dolláros trafót, amivel megoldható lett volna az 220 voltos mobiltöltő és a 110-es amerikai áramforrás csatlakoztatása. Mert hát minek kell annyit telefonálgatni? Az anyukáknak is fel kell nőniük valamikor, hát itt az alkalom. Addig is adva az elektromos levél, sokkal higgadtabb műfaj, azt kell hasznosítani. Meg a vele járó, ellenőrizhetőbb retorikát és információátadást. A kis, Arial típusú betűkből nem lehet kétségbeesést, nyomorult hangulatot, éhséget, sírógörcsöt, apátiát, ingerültséget vagy nyafogást kihallani, mint a telefonbeszélgetés intonációiból és mellékzörejeiből. A Yahoo! csak lepárolt, klasszicista szerkezetű, tömör leveleket szállított, kellő pozitív jelzővel, udvarias, de ugyanakkor családias, bensőséges, atyafiúi megszólításokkal. S persze ami a legfontosabb, telis-tele szigorúan cenzúrázott és jöndulatú füllentésekkel: a rendes, változatos étkezésről, pihentető alvásról, az uralkodó jó hangulatról, a munkáltatók kedvességéről stb. Maszlag és métely az anyukáknak, amitől ők majd remélhetőleg tényleg jól alusznak és rendesen étkeznek aztán.

Aberdeen, MD Downtown Baltimore-ból körzeti buszra ültünk, hogy végre eljussunk a skót nevű, marylandi kisvárosba, Aberdeenbe, ahol munkahelyet szerzett nekünk az ügynökség. Az interneten talált pár fénykép szép, takaros helynek mutatta, s a kilencdolláros órabér is tűrhetően hangzott számunkra. Útközben aztán megszólított egy férfi, aki a pólóm miatt németeknek nézett minket, s a vele folytatott rövid beszélgetés pár pillanat alatt összerombolta az előrevetített homályos, de pozitív képet. Kiderült, a városka arról híres, hogy mellette fekszik az egyik legnagyobb katonai bázis a keleti parton, s ráadásul ott tesztelik a legújabb fegyvereket, a tankokat, bombákat és rakétákat, sőt óriási vegyszertartályokat is tartanak a területen. Lekonyult mosollyal és groteszk viccekkel próbáltuk egymást biztatni, hogy mi eleve a Csernobil-nemzedékhez tartozunk, nekünk már nem árthat semmi. Az idegen nevetett rajtunk, és sajnálkozva megkérdezte: „Akkor egész nyáron Aberdeenben dekkoltok?” „Miért, annyira unalmas?” „Az egész átkozott Maryland unalmas. S Aberdeen különösen, errefele Aberdump-nak csúfolják. Ez pedig mindent elmond róla.” A csúfnév nagyon is talált, de közel sem tudott felkészíteni a szomorú, sivár valóságra. Az autópálya egyik letérőjénél a busz kitett egy közbeékel, füves részre, melyet az autók állandó zuhataga vett körbe, tessék, ezt kerestétek, most boldoguljatok. Akkor értettük meg csak igazán az „In the middle of nowhere” kifejezést. Nem láttunk se várost, se központot, sem negyedeket, sem perifériát, az egész egy nagy útszéli te-

lepnek tűnt, óriási raktárakkal, garázsokkal, javítóműhelyekkel, benzinkutakkal, kamionos étkezdékkel, piaboltokkal és a kötelező McDonald's, Wal-Mart és Bank of America. Ez lenne a „small town America”? Egy múlt nélküli, sablonos, műanyag egyveleg, plusz az állandóan lihegő légkondik. Mi pedig ott álltunk a tűző napon, porosan, füstösen, egyik kezünkkel a csomagot, másikkal a homlokunkat fogtuk. És nem is sejtettük, hogy elkezdődött a metamorfózis, amely során nyári melót vállaló egyetemistákból nehéz sorsú vendégmunkásokká válunk.

Economy Inn. Emeletes ház, felső lakrész, két szoba, három ágy, túrhető fürdő, felszerelt konyha, housekeeping, heti 360 dolcsi ötünknek. Régies, recsegő faépület az autópálya mellett, igazi természetsemege, abból a fajtából, amelyet szempillantás alatt, helyből csavar ki egy arra tévedő hurrikán. De a belső kertből nézve ez a jámbor, sárga épület Edward Hopper festményeit juttatta eszembe. Az ő békés hangulatú, határozott vonalú képein találni ilyen tömör házakat, melyek úgy alszanak az emberi alakok hiányában, mint száraz fatörzsek a fövényen. Az egyszerűség és természetesség eme feelingjét a szomszédos autószerelv és a bűzös benzinkút csorbította ugyan, de soha nem sikerült teljesen felszámolnia. Nos, ilyen szállást szerzett nekünk megérkezésünk után második nap a munkáltatónk, a Saks Fifth Avenue Distribution Center, és az adott körülmények között el kellett fogadnunk. A városkában senki más nem állt szóba velünk, amikor meghallotta, hogy csak három hónapig akarunk albérlők lenni. Maradt hát az Economy Inn – fiatal és barátságos indiai tulajdonosa minket egyből Russell Petersre, az indiai származású komikusra emlékeztetett, s aztán rajta is ragadt ez a név. Folyékonyan beszélt angolul, de azzal a tipikus indiai akcentussal, amely furcsán kimozdítja a szavak hangsúlyát, s emiatt soha nem tudod komolyan venni a beszélőt. De ez sem őt, sem minket nem zavart, és nagyon jól kijöttünk vele egész nyáron. Megtudtuk tőle, hogy Amerikában a városszéli, kis motelek 80 százalékát és a közelükben nyitott 7ELEVEN üzleteket kizárólag indiai bevándorlók működtetik. És valóban, későbbi személyes tapasztalataimból és olvasmányaimból állíthatom, hogy az indiaiak mindenütt nagyon ambíciózus és szorgos új lakosoknak bizonyultak – hindu vagy muzulmán háttérük ellenére (vagy ki tudja, pontosan ennek köszönhetően) szervesen átvették az Amerikai Álom imperatívuszát, és profitot sajtoltak mindenből. A mi Russell Petersünk is éveket egy játégyárban dolgozott testvéreivel, közös bankszámlán gyűjtötték a pénzt (ami, ugye, nyugati családoknál ritkaságszámba menne), és az első adandó alkalommal vettek egy motelt, felújították, nyereségessé tették, majd vettek még egyet, aztán egy harmadikat, s így tovább. Amikor ezeket mesélte nekünk, a körzet indiai közösségének volt már egy mecsetje, krikett- meg teniszkлубja és irigylésre méltó szociális hálója.

Persze hamar észrevettük, hogy az Economy Inn kliensei közül csakis velünk szimpatizál Russell Peters, de ezen nem csodálkoztunk, hisz a többi lakos, enyhén szólva, gyanús egyénnek tűnt. Szociológiai szempontból valószínűleg aranybányának számít egy ilyen hely, tisztán megfigyelhető a marginális életmód, a szenvedélybetegség, a túlélési habitus és sajnos az elhibázott gyermeknevelés is. Kétygermekes családok nyomorogtak tizenöt négyzetméteren, sörösdobozok halmazai között, a tévéhez ragadva. Az volt aztán az Álom. Hetente ott villódzott ablakunk alatt a rendőrautó fénye, és bilincsbe verve vittek el egy-egy részeg férjet a rács mögé, hűsölni. Ezen habitusok testközelsége miatt hamarosan elpárolgott belőlem a tudományos megfigyelő, kiléptem a politically correct paradigmából, és egyszerűen idegesítő rednecket és white trasht láttam bennük, alig várva, hogy visszatérjek az én biztonságos, európai, burzsoá életemhez. Az ilyen motelekben még a legelkötelezettebb, fülög romantikus neomarxistából is ösztönösen előbújik a konzervatív elitista.

Saks Fifth Avenue. Hatalmas, fehér, szögletes monstrum, oldalán kis, fekete nyílásokkal, amelyeken a kamionokból táplálkozik, vagy éppen eteti őket. Gyomrában hatalmas, nyitott raktárterület, szülővárosom fele elférne benne, templomostól, iskolástól – a mennyezetről pedig, belek és vérekek gyanánt, szürke csövek, rácsok és állandóan mozgó gépszalagok lógnak, s ráadásul pokoli, felemészítő, monoton zaj áraszt el mindent. A gyártóktól és a kikötőkből idehozzák a termékeket, többnyire túlértékelt, dizájner ruhadarabokat, kozmetikumokat és néhány elektronikai cuccot, itt rendszerezve elraktározzák őket, majd a rendeléseket követve megpakolják a várakozó kamionokat, amelyek aztán széthordják az árut a keleti parton elszórt Saks Fifth Avenue üzletekbe. Nekünk, főállásban, a kamionok megrakása volt a feladatunk: valahonnan fentről, a raktár belső gyomrából jöttek a leragasztott dobozok a gépszalagon, néha észbontó gyorsasággal, máskor őrjítő lassúsággal; mindenik dobozt a megfelelő számú raklapra kellett helyeznünk, míg szabályos, stabil, embermagasságú tornyot nem építettünk belőlük; ekkor az emelőtalicskával elvittük a fóliázó masinához, amely csillogó, fekete csomagolást varázsolt a doboztoronyra; ezután pedig, mint aki jól végezte dolgát, besétáltunk vele a kamion torkába, és leparkoltuk a helyére; majd kezdtük az egészet előlről, napi nyolc órában. Magyarul ez talán ismerősen hangzik: dobozoltunk, kérem szépen, 9 dolláros órabérért.

Hamar rájöttünk, hogy a dobozolás, bármilyen viccesen és irodalmiasan is hangzik, nem gyerekjáték, hanem nehéz és piszkos munka. Egy kocsmá-, illetve könyvtárszékekhez, puha ágyakhoz és kilósnál ritkán nehezebb könyvekhez szokott bölcsésznek meg pláne. Első hétfőn 8000 dobozt kellett behordanom, és biztattak, ez az átlag. Hétköznapjainkat változatlan rutin kezdte dominálni: reggel 7-kor ébredés, 8-ra munkába gyaloglás (majd biciklizés), 12.30-ig „favágás”, majd félórás kaja, aztán 4-ig ismét dobozolás, hazaballagás, dögzés a tévé előtt, zaba és mély, ólomnehéz, álm nélküli alvás a reggeli berregésig. A kolozsvári vizsgaidőszak éjszakázásai és idegességei után felkészületlenül ért minket ez a kegyetlen ritmus, de muszáj volt csinálni, így testünk automata pilótára váltott, mechanikusan végezte, amit elvártak tőle, s közben az agyunkat jó mélyre temettük, hogy ne akadékoskodjon – teljesen átváltottunk „vendégmunkás” módra. Ebben az időszakban pontosan meg tudtam volna számolni, hány mozdulatból áll egy nap, hiszen mindenik ugyanúgy telt: elveszítettük az időérzékünket, és az egész egy archetipikus napciklussá mosódott össze, ahol rítussá merevül minden kis mozdulat. Az izomláz furán jelentkezett, nálam legalábbis: csak este tombolhatta ki magát, mert napközben állandóan mozgásban voltam, és olyankor nem érezni. De ha véletlenül megszegtem a kötelező mozdulatok koreográfiáját, és másként hajlítottam a kezem, lábam, nyakam vagy derekam, hangoz reccsenéssel és csörömpöléssel törtek össze az izmaim. S mivel a kihágás elkerülhetetlen, idővel izomszilánk gyúlik a bőr alá, erősödik a mozdulatzaj, nyikorog a csont, sír a porc, tompán zeng az ízület, s ropog a gerinc, mint süllyedő hajón az árboc. A raktárt betöltő süket, monoton zaj pedig rabszolgai transzba kergetett, nem beszélünk, nem gondolkodtunk, nem reménykedtünk, csak dobozoltunk. Becslésem szerint a Vállalat előírásainak megfelelő, tökéletes munkásideál megtestesítői voltunk az első hetekben.

De mindez nem tartott sokáig, idővel felocsúdtunk, megfigyeltük a környezetünket, megértettük, merről fúj a szél, és tökéletesen alkalmazkodtunk. Akárha egy közgazdasági szemináriumon lettünk volna, felfedeztük a Distribution Center (és minden amerikai nagyvállalat) munkarendjének alapelvét: a nagyszámú alkalmazott miatt nem az – amúgy is leellenőrizhetetlen – individuális teljesítményt díjazták, hanem a munkahelyen – így vagy úgy – eltöltött időt. Time really is money. Ehhez pedig logikusan társult azon arany szabály, amely kijelentette: nem dolgozni kell tehát, hanem, minden képességedet és kreativitásodat felhasználva utánozni a dolgozást s

törekedni a tökéletes munkaszimulákrum állapotának elérésére. The golden rule was: act busy! Távol legyen tőlem minden rasszista hajlam, személyes tapasztalatra alapozok, amikor kijelentem: fekete munkatársainknak nagy tehetsége volt a „majdnem” dolgozáshoz, minden időhúzó, szimuláló, lustálkodó ravaszkodást – saját szavunkkal: a „pucakolás” művészetét – tőlük tanultuk, és hálásak voltunk érte. A „pucakolást”, mint minden természeti jelenséget, nehéz szavakra fordítani, de alapvetően azt jelentette, hogy állandóan fenn kell tartani a munkálkodás illúzióját, például: hosszasan kell összeráncolt homlokkal és komoly, vizsgáló tekintettel nézni minden egyes dobozt, aztán forgatni, méricskélgni, saccolni, pászítani a rakásba, komótosan építgetni a tornyot, hibákat felfedezni, lerombolni, újrarakni, pontosítani, leporolni. Mindezt lassú és felelősségteljes összpontosítással. Közben nem szabad megállni, leülni, beszélgetni vagy ásítani. Ha már nincs mit pászítani vagy leporolni, az utolsó dobozt a szalagon kell hagyni, majd ide-oda lökdödni, és utolsó esetben puhán megmarkolni, derékből bedölni, mintha épp emelnénk, de mégsem, mert valójában úgy maradunk mozdulatlanul, akár órákig, amíg arra nem jár az egyik Felügyelő, akikért az egész színjáték történik. Volt még a sepregetés és a vécére szökés – egyik munkatársunk, a lomha Harold PlayStationnel járt a budira, és addig játszott a kedvenc fülkéjében, amíg ki nem kergették onnan. Hanem a „pucakolást” talán mégiscsak Á. űzte közülünk a legeredetibb és legeredményesebb módon, ugyanis sikerült láthatatlanná válnia. Ezt, kérem, filozófiai értelemben kell venni: mert Á. a munkakerülés fogalmát egyszerű eleganciával kifordította, és ő maga vált eggyé a munka tárgyával mint olyannal. Vagyis olyan doboztornyokat épített, amelyeknek belsejét üresen hagyta, és így egy kompakt, beépített fotelkamra lett belőlük. Aztán fogta magát, besiklott a titkos nyíláson, és átváltozott ő is dobozzá, mert ebben a rakásban határozottan jobb volt doboznak lenni, mint munkásnak. A Felügyelők már a semmittevés fennköltebb, letisztultabb változatát művelték, komolykodva fel s alá jártak, fölösleges utasításokat osztogattak, a walkie-talkie-n üzengettek, aláírtak, felülvizsgáltak, címkéket ragasztottak, és ha muszáj volt, lehoradtak. A nagyobb főnökök persze még ennyit sem fáradnak, csak ülnek az irodában és telefonálnak, vagy még azt sem. Levonható a tanulság, hogy minél profibban és hihetőbben szimulálsz, annál nagyobb az órabéred. És érdekesmód a munkát valahogy mindig elvégeztük, csodásan játszott össze a balkáni munkaetika és az amerikai végeredmény.

A munkaszimulákrumot többek között azért is fenn kellett tartani, mert a Big Brother mindig figyelt. Minden gépszalag fölött ott feketéllett a kis küklopsz, és valahol, az egyik emeleti irodában szorgalmasan rögzítették a legapróbb mozdulatunkat is. Három színis társam örülhetett, hogy végre kameravégre került. Naponta farkasszemet néztünk a Nagy Testvérrel, felvettük a szerepünket, és eljátszottuk, hogy dolgozunk. A hatalom és a szubjektum bájos tangója, avagy Foucault vs. Baudrillard döntetlen. Aztán egy adott ponton a tapasztaltabb munkatársak elárulták, hogy mivel mi „különleges alkalmazottak” vagyunk – vagyis program révén kerültünk oda, és csak pár hónapig maradunk –, csak óriási, megbocsáthatatlan baklövések miatt rúgnának ki, amúgy: we are safe. Ez jócskán visszavett a munkahelyi stresszből, s azontúl már inkább a kényelmetlen, megszegyenítő leszidásokat akartuk elkerülni a munkavégzésben. Eszembe sem jutott, hogy eszement konspirációs teóriáknak bedőlve féljek a kameráktól. Egyszer viccesen végiggondoltam a megfigyelés láncát: engem figyelt a Felügyelő, őt figyelte a Menedzser, őt ellenőrizte az Osztályvezető, őt és mindenkit filmezett a Főnök, őt az Igazgató, őt a Részvénytársaság Elnöke, és nincs itt vége, mert ugye 9/11 utáni Amerikáról van szó, meg amúgy is, tehát a Válsálatat figyelte az Adóhivatal meg az FBI meg a CIA, őket felülről ellenőrzi a National Guard, a katonaság, ők pedig végül (akkoriban legalábbis) W. Bushnak jelentenek. Vagyis, röviden, Bush Junior közismerten sziporkázó intelligenciájának köszönhető,

hogy nem féltem a kamerától – meg különben is, ugyan ki félne attól az ürgétől, akit szinte meggyilkolt egy sósperec.

A nyár vége felé, amikor már nagyon a hazamenésen járt az eszünk, valóságosan vérszemet kaptunk, és ha épp nem is szabotáló, de ellenálló mozgást indítottunk a Vállalattal szemben. Előbb csak dacosan viselkedtünk, magyarul motyogtunk a bajszunk alá, sokatmondó pillantásokat váltottunk, késve tértünk vissza a kajaszünetről, kitartóan szomszédoltunk, kihívóan „pucakoltunk”, és tojtunk magasról az egészszre. És az utolsó napon jött a „nagy” bosszú: a doboztornyokra ragasztott címkéket teleírtuk marhaságokkal, a legtöbbre azt, hogy „Saks Sucks!” És a ghánai bevándorlóból lett Felügyelőnk iránt érzett vegytiszta utálat miatt még többre azt, hogy: „Isaac is a fruitcake!” Mondhatom, igazi véres *vendetta* volt.

Hanem azért általában szerettük a munkatársainkat, mert mindig emberségesen viselkedtek velünk, ezért megérdemelnek egy *enumerációt*: Paul, a szimpatikus Felügyelő, akivel hosszú és értelmes beszélgetéseket lehetett folytatni, mert meglepően intelligens volt, és csak lustaságból nem keresett jobb munkát; Sylvester, a nyugalmazott New York-i metróvezető, aki nagyapai nyugalommal tanított a munkahelyi furfangosságokra, és esős időben mind az ötünket befogadott az SUV-jébe; Candido avagy Larry, a kubai bevándorló, aki húsz év alatt sem tanult meg rendesen angolul, de mindenkivel szeretett csevegni, s azt állította, hogy gyerekkorában látta élőben Che Guevarát; Danilo, a Fülöp-szigetéről jött, hallgatag ázsiai csávó, aki sokat mosolygott kezdeti ügyetlenségeinken, és mindig személyes példával tanított; Dan, a nagyfőnök, aki mindig érdeklődött utánunk, és egyszer kiderült, hogy családjá hajdanán a Bánságból emigrált az Államokba; Danny, a fia, na jó, őt már utáltuk, mert egy inkompetens nyápic volt; aztán Berry, Harold, Ratatouille, Steve Pasta, Brian Cook, Kay, Stacy, Margaret és a többiek...

Pier 1 Imports. Miután belejöttünk a napi nyolcórás melóba, és ismét a hatékony pénzgyűjtés volt a fő téma, második munkahelyet kezdtünk keresni. Előbb a Saks szomszédjában levő óriási hűtőraktárt vettük célba, ahol mínusz valahány fokban fagyasztott tehéncombokat és sertéshátakat kellett szortírozni, le- és felrakodni. Azt mesélték, valami ukrán srácok hetente több ezer dolcsit kerestek ezen a helyen. Ilyesmi hallatán villogó dollárjelek jelentek meg a szemünkben (\$-\$, k-csing!), és egy ideig komolyan tervezgettük, hogy majd jól felöltözünk, és meg sem érezzük a hideget, hisz egy hónapig valahogy csak kibírjuk, s aztán dúsgazdagon megyünk haza, megvesszük a fél Kolozsvárt. Szerencsénkre, egyikünk sem merte komolyan venni ezeket a terveket, ezért találtunk egy másik raktárt, a Pier 1 Imports Distribution Centert, az autópálya északi oldalán, ahol délután 5-től este 23.30-ig művelhettük ugyanazt, ti. a dobozolást. Délelőtt az első munkahelyen megpakoltuk a kamionokat dobozokkal, délután pedig a másodikon kirakodtuk őket – a helyzet abszurdításán keveset enyhített az a tény, hogy nem ugyanazokról a dobozokról volt szó. Nem lehettek ugyanazok, mert ezek már kurvára nehezek voltak, ugyanis bútorok rejtőztek bennük: tölgyfa asztalok, fotelek, szekrények és kamionszélességű kanapék. Befarolt a kamion az oldalajtóhoz, felnyitottuk a leszigetelt zárat, és néha a fejre esett a legfelső dobozsor. Az volt a dolgunk, hogy kirakodjuk a dobozokat, és fura vasketrecbe tegyük őket, majd ezt ragasztószalaggal körbetekertük, és az emelőgéppel (a forklifttel) a kijelölt helyre vitték. A kétméteres vasketrecet négyesével egymásra pakolták, és ott tornyosodtak fölötted, ingadozva és nyikorogva. A hatalmas raktárhelyiség ilyen imbolygó, rémes tornyokkal volt teli, a vasrácsok rengetegében pedig szabályos ösvények vezettek egyik tisztásból a másikba, de vigyázva kellett közlekedni, mert a teherszállító autócskák bármikor agyontaposhattak. A legtöbb rácstornyó üresen magaslott, s csak a szétszaggatott, elszáradt szalagokat mozgatta a pla-

fonra szerelt propeller, így az egész raktár a Mordor kapuit őrző pókhálós őserdőre hasonlított.

És mindezek ellenére itt jobban szerettük. Egyrészt mert 13,85 dolláros órabért kapunk. Másrészt mert nem zúgott az őrjítő gépszalag, hanem tűrhető rádiózenét hallgatunk. Meg aztán, titokzatos módon, estefelé jobban fel voltunk ébredve, mint reggel, amihez az is hozzájárult, hogy amint megérkeztünk a Vállalat étkezdéjébe, egyből felhajtottunk egy 50 centes Pepsit vagy Dr. Peppert, hogy legyen egy kis turbóerejű vegyszer az izmokban. De talán leginkább azért, mert jobban kijöttünk a Felügyelőkkel és a munkatársakkal: second shiftesek voltunk, tehát a főnökség nem tartózkodott az épületben, csak egy nagydarab, jó humorú Felügyelő, Shanon, aki csak ritkán mozdult ki az irodájából – már harminc-valahány éve ott dolgozott, és ismerte a dörgést, messze állt tőle a munkások csesztetése. Párosával dolgoztunk a kamionokon, mindig beosztottak egy-egy tagbaszakadt fekete srác mellé, s így soha nem unatkoztunk. Persze megvolt ennek is a negatív oldala, mint minden újonc-veterán viszonyoknak. Érdekes helyzet alakult ki, történelmi szempontból talán ironikusnak is nevezhető: cingár, fehér európaiak robotoltak, rabszolgai módon – a kigyúrt feketék felügyelete alatt. Nem volt ez tudatos vagy kitervezett, de az adott körülményekből, erőviszonyokból és szabályokból természetesen következett: amíg mi hordtuk, taszigáltuk és rugdostuk ki a kamionokból a dobozokat, és raktuk meg a fémketreceket, ezek a srácok rezzenéstelenül ültek az emelőgépen, esetleg zenét hallgattak, vagy telefonáltak, és arra vártak, hogy elvihessék a körbetekert rakományt. Idővel aztán, miután jobban megismertek, leszálltak a gép magasságából, és együtt hordták velünk a bútort, amíg a kötelező egy darab kamiont ki nem ürítettük. A másodiknál már nem erőltettük a munkát, felállítottuk a rácsokat a kamion szája elé, és beültünk a dobozok mögé dumálni. Vagyis inkább őket faggatni, de leginkább szlenges mondókájukat meghallgatni: az amerikai sportról és az amerikai csajokról – mindkét témának külön nyelve volt, és egyiket sem tanították a középiskolai angolórakon, de még az egyetemen sem.

The Atlantic Ocean. Talán soha életemben nem éreztem olyan megmagyarázhatatlanul jól magam, mint azon az augusztusi délelőttön, amikor a saját pénzünkön kibérelt Dodge-ban ültünk, 90 mérföld/órás sebességgel száguldottunk a 113-as autópályán az Operenciás felé, és ötféle hamis hangon üvöltöttük az Aerosmith *Dream On*-ját meg a Dire Straits *Money for Nothing*-jét. Végigbömböltettük a New Jersey Classic Rock Radiót, és elfelejtettük a raktárakat, a dobozokat, a felügyelőket, az izomlázat és az utálatos rutint, mert várt minket az óceán. Alig bírtunk normálisan viselkedni, fészkelődtünk az üléseken, minden porcikánk vízre és napfényre vágyott, ezért az első olyan part menti településnél, amelynek a nevében benne volt az, hogy *Beach*, nyomban meg is álltunk. És irány az óceán, bele nyakig a hullámokba, mint az ötévesek, ugráltunk, pancsoltunk, lubickoltunk, úszkáltunk, bűvárdoktunk, kergetőztünk, míg ki nem nyiffantunk a fáradságtól. Aztán pedig elterültünk a homokban, mint a rozmárok, hogy úgy keljünk fel később, mint a rákok. Lábunknál kezdődött a végtelenül kék Atlanti-óceán, mi pedig boldog porszemekként pihentünk Amerika keleti peremén. Rövidnadrágom zsebében azután hetekig őriztem az óceáni homokot.

Este kábultan, de könnyű szívvel és széles mosolyokkal besétáltuk a környéket, hosszan elüldögéltünk a parton felejtett napozószékeken, és élveztük a sós levegőt. Remekül éreztük magunkat Rehoboth Beachen, de valami beazonosíthatatlan furcsaság zavarta a kedélyünket. Csak fokozatosan jöttünk rá, hogy mi az, és miután tudatosítottuk, kicsit megszeppentünk. Ugyanis ebben a városban túlnyomórészt férfi párokat és női párokat láttunk az utcákon, és az előbbieket furcsa, bensőséges mosolyokat lövelltek felénk, ahogy egymás kezét fogva elhaladtak mellettünk. Ráeszméltunk, hogy itt nem

öt nyaraló srácot látnak bennünk, hanem valószínűleg két párt, és egy szinglit, akinél szabad a vásár. Na, de melyikünk a szingli? – próbáltuk elviccelni a dolgot, de attól kezdve fura kényelmetlenség költözött a bőrünk alá. Szorongások közt megkerestük a legheteroszexuálisabbnak tűnő sport-kocsmát, és felbugyogó honvágunkat két veder Yuengling nevű sörrel mostuk le. Később, a rajtunk röhögő munkatársaktól megtudtuk, hogy a városkát mindenki Rehomo Beachnek csúfolja.

Aznap éjjel a bérelt kocsiiban aludtunk, egy parkolóban, miután hasztalan kerestünk olcsó szállást. Nekem az irigylésre méltó, sofőr melletti ülés jutott, de lappangó klausztofóbiám miatt nem bírtam sokáig. Elfogyott a levegő, bepárásodott az ablak, elzsibbadt a térdem, kitörött a nyakam, nyilallt a hátam – ezért egy kétségbeesetten „zseniális” ötletem támadt, és hátraköltöztem a csomagtartóba. Azóta sem értem, miért is gondolhattam azt, hogy ott majd jobb lesz. Csak úgy fértem el, ha lábaimat békaként felhúztam, fejemet pedig előrehajtottam. Szorongtam így körülbelül fél órát a tömény benzinszagban, s aztán kimenekültem, levegő után kapkodva. Me and my idiotic ideas! Mivel aludni már úgysem tudtam volna, sofőr melletti helyemet pedig átadtam egyik társamnak, ásítózva bebarangoltam a környéket. Fáradt és nyűgös voltam, fáztam, és utáltam mindenkit, aki ágyban aludt. Egyre keserűbben baktattam a néptelen utcákon, a luxusszállók meg tágas nyaralók között. Önsajnálatom túlcsoordult, szerencsétlen hobónak éreztem magam, akit hazájától és családjától messze sodort a balszerencse, és most még fődél sincs a feje fölött. Olyan nyomorult állapotba kergetett a krónikus álmoság, hogy elpárologott belőlem a moralitás vagy az önbecsület, és mindenütt csak azt lestem, hogyan szökhetnék be aludni egy kicsit. Túl jón és rosszon, kész voltam bárkit torkon harapni egy ágyért. Szerencsére gyávaaságom még a fáradtságnál is erősebb volt, és visszaállította törvénytiszteletemet – beigazolva egyrészt Nietzsche-t, másrészt pedig megelőzve esetleges deportálásomat. Visszatértem hát a csomagtartóba, a sós papucskok és szalámis szendvicsek közé, fejemet egy nedves törülközőre hajtottam, és alvást erőltettem magamra. Másnap, az Ocean City melletti fehér homokban – tojásként sülvé – már nem is emlékeztem az elmúlt kriminális éjszakára.

New York. Chinatown közepén tett le az autóbusz, eső után érkezünk, és az utcák párologtak, mint a noir filmekben. De még mielőtt jól szemügyre vehettem volna a várost, az első sarkon már el is átkoztam, mert egy kocsi nyakig spriccelt valami sűrű, szürke pocsolóyából. Welcome to the Big Apple! Amúgy alig fértünk a bőrünkben az izgalomtól, baszki, végre itt vagyunk, vége a gürcölésnek meg az unalomnak, vége az utcaszéli kisvárosnak és a zúgó raktárnak – íme itt vagyunk Amerika lüktető és vibráló idegközpontjában, s ráadásul még pénz is van a zsebünkben. Persze ugyanakkor be is voltunk tojva egy kicsit ettől a hatalmas vasbeton monstrumtól, amely nagyobb, mint nálunk otthon egy átlagos megye. Hamar kiderült azonban, hogy félelmetessége ellenére New Yorkban pofonegyszerű eligazodni, csak kitartás kell hozzá. Queens volt a végállomásunk, ahol egy ismerős szállást biztosított, és bőrdnjünket zakatolva végighurcoltuk féltucatnyi Subway-járaton, majd pedig vagy huszonöt utcán. Queensre aztán igazán illik az antropológusok etnikai saláta metaforája, valódi, organikus Bábel – van itt mindenféle szín és nyelv, arabtól görögig és vietnamtól indiaiig, már csak az erdélyi magyarok hiányoztak, vagy ki tudja. Innen aztán, amennyire időnk és energiánk engedte, bebarangoltuk Manhattant: Central Park, 5th Avenue, Time Square, Madison Avenue, Broadway, Ground Zero, Rockefeller Center, Penn Station stb. Szinte egy teljes napot a Metropolitan múzeumnak szenteltünk, ahol az egyetemistáknak „ajánlott” 10 dolláros belépőből 50 centet fizettünk ki, és egyhuzamban végignéztük a világ művészetének legalább egy tizedét. Lekéstük a Szabadság-szoborhoz vivő kompot, ezért csak a távolból integettünk a tógás asszonyságnak vissza, majd estig lötyögtünk a vonalzóval

meghúzott utcákon, ettünk egy agyonsajtozott amerikai pizzát, és ezzel be is fejeztük a New York-i kalandot.

Persze, kezdettől éreztük a frusztrációt, hogy ez alatt a négy nap alatt, amíg itt leszünk, csak épphogy megízlelni tudjuk ezt az elképesztő emberi csodát, és aztán bosszankodhatunk mindaddig, míg valamikor majd vissza nem térünk, vagy ki tudja, akár életünk végéig is. Így hát, igazság szerint, talán nem is szabadna nekem erről a metropoliszról írnom, mert rövid tapasztalatunk elenyésző azokéhoz képest, akik esetleg itt töltötték a nyarat. Mégis fontos volt számunkra az a pár nap, ami mohó futkározással és elbiggyesztett ajkú bámészkodással telt, mert akkori állapotunkban New York volt az alagút végén incselkedő fény. A három és fél hónapnak ezen pár utolsó napja értelmezte át a teljes amerikai epizódot: az utolsó falat izgalmasan jó ízt hagyott a szánkban, és nagy részben ennek köszönhető, hogy nem bántuk meg az egészséget, és – noha megszeretni sohasem fogjuk – azért mégsem utáljuk annyira az Egyesült Államokat.

Outro: Amikor kisgyerek voltam, sokat járt a szám, és egyszer megígértem nagyapámnak, hogy ha majd nagy leszek, elmegyek Amerikába, irtózatosan meggazdagodok, és mindenkinek a családból hozok minimum egy autót. Később arról álmodoztam, hogy zseniális feltaláló leszek, és majd a CIA-nak fogok dolgozni. Liciben pedig, az unalmas fizikaórákon azon morfondíroztam, miként legyek híres antropológus, akit meghívna majd az egyik amerikai szuperegyetemre előadásokat tartani. Másodéves egyetemistaként pedig végre eljutottam az Újvilágba, és három hónapig gürcöltem mocskos vendégmunkásként. Az az érzésem, hogy a valóság igazságtalan volt velünk is és Amerikával is, és ennek ellenére az egész nem történhetett volna meg másként. Kényszerű és megtevesztő találkozás volt, egyik fél sem hozta a legjobb formáját: mi egy tőlünk idegen gyakorlattal, a monoton fizikai munkával mutatkoztunk be ezen az idegen kontinensen, és nem a teljesebb valónkkal, értelmünkkel és tehetségünkkel, hogy ezek szerint ítéljenek meg az ottani emberek – Amerika pedig a gazos, poros, szennyezett és unalmas hátsó udvarát mutatta, nagy kapitalista ülepének alsó felét, és csak halvány ízelítőt adott az izgalmas és színes nagyvárosi életből, természeti szépségeit pedig egyáltalán nem láttuk. Most akkor csalódtam Amerikában, mert nem hallottam élőben egy Tom Waits vagy B.B. King koncertet, mert nem ittam whiskeyt egy füstös jazz-bárban, vagy mert nem élvezhettem egy rockegyüttes riffjeit az egyik New York-i tömbháztetőn? Haragudjak Amerikára, amiért nem láttam a Niagara-vízesést és a Grand Canyont vagy az arizonai sivatagot? Amiért nem böngészhettem a San Franciscó-i beat és hippy könyvesboltokban? Amiért nem fűveztem harvardi vagy stanfordi egyetemistákkal? Amiért nem volt részem szinte semmiben, amit mitikusán amerikainak bélyegeztem? Nevetséges lenne, és mégis így éreztem, amikor hazafelé repültünk. A körülmények valósága megtartotta ezeket a személyes sztereotípiákat a képzelet szintjén. Amíg ismét próbára nem teszem őket.

Addig is legalább kipipálhatom Amerikát az utazási célpontok listájáról. Check! Jöhet a többi néhány kontinens. Amúgy röviden lehet leltározni, hogy mit hoztam onnan magammal: egy kis pénzt (aminek nagy része még mindig a matrac alatt várakozik), egy laptopot (amin ezeket a sorokat írom), egy iPodot (ami azóta a leghűségesebb útitársam), pár ruhadarabot, egy eredeti és legendás, 29 dolcsis Converse teniszcipőt (amivel sajnos már csak koncertekre merek járni a rongyos külseje miatt), pár ajándékot a szülőknak és barátoknak, négy könyvet (az egyiket Aberdeen könyvtárából loptam, talán azóta már köröznek érte), s ennyi, több úgysem fért volna a bőröndbe. S ezeken kívül van egy kopott, sötét egydollárosom, amit mindig magammal hordok a pénztárcámban. Temérdek emlék és benyomás van ebbe a papírszeletecskébe zsúfolva. *E pluribus unum.*